UO‘K 378.147:75.01

RANGTASVIR MASHG‘ULOTLARIDA MUAMMOLI-IJODIY VAZIYATLAR ORQALI TALABALARNING BADIIY TAFAKKURINI FAOLLASHTIRISH

Xalilov Lenar Shevketovich,
Shahrisabz davlat pedagogika instituti,
Shahrisabz, O‘zbekiston
lenarkhalilov34@gmail.com
ORCID: 0009-0000-3551-1060

Maqolada oliy ta’limning rangtasvir mashg‘ulotlarida muammoli-ijodiy vaziyatlar orqali talabalarning badiiy tafakkurini faollashtirish masalasi nazariy-metodik jihatdan tahlil qilinadi. Badiiy tafakkur kuzatish, obrazli tasavvur, kompozitsion qaror, rang munosabatlarini talqin qilish va ijodiy yechimni asoslash bilan bog‘liq yaxlit jarayon sifatida izohlanadi. Muammoli vaziyatlarning rangtasvirga mos turlari, ularni tashkil etish bosqichlari va pedagogik qo‘llab-quvvatlash shartlari ko‘rib chiqiladi. Adabiyotlar tahlili va didaktik modellashtirish asosida muammoni anglash, muqobil yechimlarni ishlab chiqish, tasviriy tajriba, tahliliy muloqot hamda refleksiyadan iborat besh bosqichli model taklif etiladi. Shuningdek, kompozitsiya, kolorit, faktura va badiiy obraz bilan ishlashga oid namunaviy topshiriqlar hamda jarayonni baholash mezonlari ishlab chiqiladi. Nazariy tahlil muammoli-ijodiy yondashuvning talaba mustaqilligi va ijodiy izlanishini qo‘llab-quvvatlash salohiyatini ko‘rsatadi. Maqolada yangi pedagogik eksperiment natijalari da’vo qilinmaydi; taklif etilgan model kelgusida empirik tekshiruv uchun asos sifatida taqdim etiladi.

Kalit so‘zlar: *rangtasvir, badiiy tafakkur, muammoli ta’lim, ijodiy vaziyat, kompozitsiya, kolorit, mustaqil qaror, refleksiya, didaktik model, formatif baholash.*

АКТИВИЗАЦИЯ ХУДОЖЕСТВЕННОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ ПОСРЕДСТВОМ ПРОБЛЕМНО-ТВОРЧЕСКИХ СИТУАЦИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ЖИВОПИСИ

В статье рассматривается проблема активизации художественного мышления студентов в процессе обучения живописи в высшем образовании посредством проблемно-творческих ситуаций. Художественное мышление понимается как целостный процесс, включающий наблюдение, образное представление, композиционное решение, интерпретацию цветовых отношений и обоснование творческого выбора. Анализируются разновидности проблемных ситуаций, применимые к занятиям по живописи, этапы их организации и условия педагогической поддержки. На основе анализа литературы и дидактического моделирования предлагается пятиэтапная модель, объединяющая осмысление проблемы, разработку альтернативных решений, изобразительный эксперимент, аналитическое обсуждение и рефлексию. Представлены примеры заданий по композиции, колориту, фактуре и художественному образу, а также критерии оценивания процесса. Теоретический анализ показывает потенциал проблемно-творческого подхода для поддержки самостоятельности и художественного поиска студентов. Статья не содержит утверждений о результатах нового педагогического эксперимента: предложенная модель рассматривается как основа для дальнейшей эмпирической проверки.

Ключевые слова: *живопись, художественное мышление, проблемное обучение, творческая ситуация, композиция, колорит, самостоятельное решение, рефлексия, дидактическая модель, формирующее оценивание.*

ACTIVATING STUDENTS’ ARTISTIC THINKING THROUGH PROBLEM-BASED CREATIVE SITUATIONS IN PAINTING CLASSES

This article examines the activation of university students’ artistic thinking through problem-based creative situations in painting classes. Artistic thinking is conceptualised as an integrated process involving observation, visual imagination, compositional decision-making, interpretation of colour relationships and justification of artistic choices. The article discusses types of problems appropriate for studio instruction, stages of task design and conditions for pedagogical support. Drawing on a review of relevant research and didactic modelling, it proposes a five-stage framework consisting of problem recognition, generation of alternative solutions, visual experimentation, analytical discussion and reflection. Sample assignments

address composition, colour, texture and the development of artistic imagery. Criteria for formative assessment focus on the quality of reasoning and the development of alternatives rather than on a single predetermined outcome. The theoretical analysis identifies the potential of problem-based creative situations to support learner autonomy and exploratory artistic practice. No original intervention data or statistically verified effects are claimed; the proposed framework is intended to inform future classroom implementation and empirical evaluation.

Keywords: *painting education, artistic thinking, problem-based learning, creative situation, composition, colour, artistic autonomy, reflection, didactic framework, formative assessment.*

Kirish. Oliy ta’limda rangtasvirni o‘qitish an’anaviy ravishda shakl, nisbat, rang, yorug‘-soya va kompozitsiya qonuniyatlarini egallashga qaratilgan. Mazkur bilimlar badiiy mahoratning zarur poydevorini tashkil etsa-da, talabaning mustaqil obraz yaratish salohiyati faqat texnik ko‘nikmalarni takrorlash orqali to‘liq namoyon bo‘lmaydi. Rassomlik faoliyatida talaba har bir vaziyatda nimani tasvirlash, qaysi ifoda vositasini tanlash va qanday badiiy ta’sirga erishish haqida qaror qabul qiladi. Shu sababli rangtasvir ta’limining muhim vazifalaridan biri badiiy tafakkurni faol, ongli va refleksiv jarayon sifatida rivojlantirishdir.Badiiy tafakkur bu yerda faqat ijodiy tasavvur yoki estetik didning sinonimi emas. U ko‘rilgan obyektning muhim belgisini ajratish, rang va shakl munosabatlarini qiyoslash, ifoda imkoniyatlarini oldindan tasavvur qilish, badiiy muammoning bir nechta yechimini ishlab chiqish va tanlangan qarorni asoslash kabi harakatlarni birlashtiradi.

Rangtasvir mashg‘ulotlarida ushbu jarayon ko‘pincha sezilmay qoladi: yakuniy asar baholanadi, ammo talaba qanday fikrlagani, nima uchun bir variantdan voz kechgani yoki kompozitsiyani qanday qayta qurgani yetarli tahlil qilinmaydi. Muammoli-ijodiy vaziyat ana shu bo‘shliqni to‘ldirishga xizmat qilishi mumkin. Unda o‘qituvchi talaba oldiga oddiy texnik topshiriq emas, badiiy ziddiyat yoki tanlov talab etadigan savol qo‘yadi. Masalan, cheklangan ranglar yordamida issiq va sovuq muhitni ifodalash, bir xil naturani ikki xil emotsional kayfiyatda talqin qilish, markaziy obrazni rang emas, ton kontrasti orqali ajratish kabi vazifalar tayyor nusxani ko‘chirishdan farq qiladi. Bunday topshiriqlar badiiy maqsadni tushunish va unga erishish yo‘lini mustaqil izlashni talab etadi.

Mavzuning dolzarbligi oliy ta’limda ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni fan mazmuni bilan uzviy bog‘lash zarurati bilan izohlanadi. OECD tadqiqotlarida ham ijodiy fikrlashni alohida mavhum mashq sifatida emas, fan ichidagi vazifalar va baholash mezonlari bilan integratsiyalash muhimligi ta’kidlanadi [1; 2]. Tasviriy san’at ta’limida muammoli yondashuvga oid empirik ishlar mavjud bo‘lsa-da [3; 4], uni rangtasvirning kompozitsion, koloristik va obrazli masalalariga moslashtirish uchun aniq metodik tavsif zarur.

Tadqiqot maqsadi — rangtasvir mashg‘ulotlarida muammoli-ijodiy vaziyatlardan foydalanishning didaktik imkoniyatlarini aniqlash, ularni tashkil etishning bosqichli modelini taklif qilish hamda badiiy tafakkurni faollashtirish mezonlarini tavsiflash. Tadqiqotning ilmiy yangiligi muammoli vaziyatni rangtasvirning ichki badiiy ziddiyatlari — rang va ton, yaxlitlik va detal, tabiiy kuzatuv va obrazli talqin, material imkoniyati va ijodiy niyat — bilan bog‘lab, izlanish hamda refleksiyani yagona o‘quv jarayoniga birlashtirishda ko‘rinadi.

Tadqiqot obyekti va qo‘llanilgan metodlar. Tadqiqot obyekti oliy ta’lim muassasalarida tashkil etiladigan rangtasvir mashg‘ulotlaridir. Tadqiqot predmeti ushbu mashg‘ulotlarda muammoli-ijodiy vaziyatlarni loyihalash, o‘qituvchi va talaba faoliyatini muvofiqlashtirish hamda badiiy tafakkur belgilarini baholash usullaridan iborat. Tadqiqot nazariy-metodik xarakterga ega bo‘lib, yangi pedagogik tajriba, so‘rovnoma yoki nazorat guruhi natijalari sifatida taqdim etilmaydi. Metodologik asos sifatida muammoli ta’lim, fan doirasida ijodiy fikrlashni rivojlantirish va formatif baholashga oid tadqiqotlar tanlandi. Qiyosiy adabiyotlar tahlili yordamida turli manbalarda qo‘llangan tushunchalar va pedagogik yechimlar solishtirildi. Didaktik modellashtirish orqali rangtasvirga xos badiiy vazifalar asosida besh bosqichli o‘quv sikli ishlab chiqildi. Vaziyatli tahlil usuli kompozitsiya, kolorit va faktura bo‘yicha topshiriqlarning qanday tafakkur harakatlarini talab etishini aniqlash uchun qo‘llandi. Muammoli-ijodiy vaziyatni odatiy mashqdan farqlash uchun uchta mezon belgilandi. Birinchisi, vazifada talaba uchun anglashilishi zarur bo‘lgan badiiy ziddiyat mavjud bo‘lishi; ikkinchisi, muammoning bir nechta asosli yechimi bo‘lishi; uchinchisi, natija nafaqat tashqi o‘xshashlik, balki tanlovning badiiy maqsadga muvofiqligi orqali baholanishidir. Agar topshiriqda yechim boshidan to‘liq ko‘rsatib berilsa, u muammoli vaziyatdan ko‘ra reproduktiv mashq vazifasini bajaradi.

Modelning birinchi bosqichi muammoni anglashdir. O‘qituvchi vazifani qisqa, aniq va badiiy qarama-qarshilikka asoslangan shaklda ifodalaydi. Ikkinchi bosqich muqobil yechimlarni ishlab chiqish bo‘lib, unda talaba kichik eskizlar, rang sinovlari yoki kompozitsion variantlar tayyorlaydi. Uchinchi bosqich tasviriy tajribani o‘z ichiga oladi: talaba tanlangan yechimni amaliy ishda sinaydi. To‘rtinchi bosqichda oraliq

tahliliy muloqot o‘tkazilib, yechimning kuchli va zaif jihatlari aniqlanadi. Beshinchi bosqich refleksiya bo‘lib, talaba yakuniy qarorini dastlabki g‘oya bilan solishtiradi.

Mazkur modelning muhim sharti o‘qituvchi yordamining me’yoridir. Talaba vazifani tushunmay qolganida pedagog yo‘naltiruvchi savollar beradi, lekin barcha kompozitsion qarorlarni uning o‘rniga hal etmaydi. Shu bilan birga, cheksiz erkinlik ham kutilgan natijani bermasligi mumkin. Muammoning chegarasi, ish vaqti, texnik shartlar va baholash mezonlari oldindan ochiq ko‘rsatilishi lozim.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. K. Ulger tomonidan tasviriy san’at ta’limida muammoli o‘qitishning ijodiy va tanqidiy fikrlashga ta’siri o‘rganilgan. Tadqiqotda muammoli o‘qitish ijodiy fikrlashga sezilarli ijobiy ta’sir ko‘rsatgani, tanqidiy fikrlashga ta’siri esa cheklanganroq bo‘lgani qayd etiladi [3]. Ushbu farq metodik jihatdan muhim: badiiy vazifada ko‘plab variantlar ishlab chiqish talabaning barcha fikrlash sifatlari avtomatik ravishda bir xil rivojlanishini anglatmaydi. Demak, muammoli topshiriq bilan bir qatorda dalillash, qiyoslash va baholash faoliyatini ham tashkil etish kerak.

C. O. Tamning oliy ta’limdagi tasviriy san’at kursiga bag‘ishlangan tadqiqotida ijodiy fikrlash strategiyalarini fan mashg‘ulotlariga kiritish tajribasi yoritiladi [4]. Tadqiqot o‘yin elementlari, erkinlik va tuzilmaning muvozanati, guruhli muloqot hamda muammoni hal etish vazifalari ijodiy fikrlashni qo‘llab-quvvatlashini ko‘rsatadi. Biroq har bir o‘quv muhiti uchun metodlarni moslashtirish zarur; shu sababli mazkur maqolada umumiy ijodiy mashqlar emas, aynan rangtasvirga xos badiiy ziddiyatlar markazga qo‘yiladi.

S. Vincent-Lancrin va hammualliflar tomonidan tayyorlangan OECD nashrida ijodkorlik va tanqidiy fikrlashni o‘qitish uchun dars ishlanmalari hamda baholash rubrikalarining ahamiyati ko‘rsatilgan [1]. A. Saroyan oliy ta’limda ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish o‘qituvchining kasbiy rivojlanishi bilan ham bog‘liq ekanini ta’kidlaydi [2]. M. Bouckaert esa oliy ta’limda bunday ko‘nikmalarni baholash amaliyotida institutsional va fan darajasidagi tafovutlar mavjudligini tahlil qiladi [5].

2024-yilda e’lon qilingan san’at va dizayn ta’limida ijodiy fikrlash bo‘yicha tizimli sharh tajribaviy o‘rganish va fanlararo yondashuvlarning keng qo‘llanayotganini qayd etadi [6]. Mazkur manba o‘quv jarayonida izlanish faoliyatining ahamiyatini asoslashga yordam beradi. Shuningdek, OECDning PISA natijalariga bag‘ishlangan tahlillarida mustaqil izlanish, fikr almashish va ijodiy faoliyat uchun sharoit yaratish fikrlashni rag‘batlantiruvchi omillar qatorida muhokama qilinadi [7]. Ushbu natijalar maktab ta’limi kontekstiga tegishli bo‘lgani uchun oliy ta’lim rangtasviriga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ko‘chirib qo‘yilmaydi, balki metodik g‘oyalar manbasi sifatida talqin etiladi.

Adabiyotlarni qiyoslashdan kelib chiqadigan xulosa shuki, muammoli ta’limning samaradorligi faqat qiyin vazifa berish bilan emas, balki vazifaning mazmuni, talabaning mustaqilligi, muhokama sifati va baholash usuli bilan belgilanadi. Rangtasvir ta’limi uchun bu jihatlarning barchasini badiiy maqsad bilan bog‘lash alohida ahamiyatga ega.

Olingan natijalar va ularning tahlili. Nazariy tahlil natijasida rangtasvir mashg‘ulotlariga mos muammoli-ijodiy vaziyatlarning to‘rt asosiy turi ajratildi: kompozitsion, koloristik, obrazli va material-fakturaviy vaziyatlar. Ushbu tasnif muallif tomonidan didaktik maqsadda taklif etilmoqda; u barcha rangtasvir vazifalarini qat’iy toifalarga ajratish da’vosini bildirmaydi. Amaliy mashg‘ulotda bir vazifa bir nechta turga mansub bo‘lishi mumkin. Kompozitsion vaziyatda talaba tasvir markazi, muvozanat va ritm o‘rtasidagi munosabatni hal etadi. Masalan, “uchta oddiy predmetdan foydalanib, bittasini o‘lchamini kattalashtirmasdan asosiy obrazga aylantiring” topshirig‘i rang, ton, joylashuv va bo‘shliqning badiiy imkoniyatlarini izlashga undaydi. Bunda predmetni shunchaki katta chizish oson yechim bo‘lishi mumkin, ammo topshiriq sharti talabani boshqa kompozitsion vositalarni topishga majbur qiladi.

Koloristik vaziyatda muammo ranglarning o‘zaro ta’siri orqali yuzaga keladi. “Bir xil naturani ikki xil hissiy kayfiyatda tasvirlang, lekin ranglar sonini beshtadan oshirmang” topshirig‘i rang tanlovining maqsadga muvofiqligini sinaydi. Talaba issiq-sovuq munosabatlar, to‘yinganlik, neytral ranglar va ton kontrastidan foydalanib, badiiy muhit yaratishga harakat qiladi. Muhokamada “qaysi variant yoqdi?” degan umumiy savoldan ko‘ra “qaysi rang munosabati kayfiyatni aniqroq ifodaladi?” savoli samaraliroqdir. Obrazli vaziyat kuzatilayotgan obyektni ma’lum ma’no bilan talqin qilishni talab etadi. “Oddiy kursini yolg‘izlik timsoli sifatida tasvirlang” yoki “bir xil manzarada sokinlik va bezovtalikni ikki xil usulda ko‘rsating” kabi topshiriqlarda predmetning tashqi o‘xshashligi bilan obrazning hissiy mazmuni o‘rtasida badiiy muammo yuzaga keladi. Bu vazifalarda o‘qituvchi yagona “to‘g‘ri” obrazni belgilamaydi, lekin har bir yechimning izchilligi va tushunarliligini tahlil qiladi. Material-fakturaviy vaziyatda talaba tasviriy vositaning imkoniyatlarini badiiy niyatga bo‘ysundiradi. Masalan, “silliq va g‘adir-budir yuzalar qarama-qarshiligini faqat rang qatlamining xarakteri orqali ifodalang” topshirig‘i qog‘oz, mo‘yqalam, bo‘yoq quyuqligi va qatlamlashning natijalarini qiyoslashga olib keladi. Akvarelda granulyatsiya effekti kabi tabiiy vizual

hodisalardan foydalanish mumkin, biroq bu hodisa mustaqil metod sifatida emas, material xususiyati sifatida koʻriladi.

Badiiy tafakkurni faollashtirish jarayonida variantlar yaratish muhim oʻrin tutadi. Birinchi kelgan yechim koʻpincha odatiy tajriba va stereotiplarga tayanadi. Ikki-uch kichik eskiz ishlab chiqish esa kompozitsion imkoniyatlarni koʻrishga yordam beradi. Shu sababli amaliy vazifaning boshlangʻich qismida kichik formatdagi qidiruv eskizlarini majburiy emas, lekin tavsiya etiladigan tarkibiy bosqich sifatida kiritish maqsadga muvofiq. Besh bosqichli modelga koʻra, muammoni anglash bosqichida oʻqituvchi vazifani badiiy savol sifatida taqdim etadi. Talaba mazkur savolni oʻz soʻzlari bilan qayta ifodalashi va natijada nima koʻrsatilishi kerakligini aniqlashi lozim. Ikkinchi bosqichda u kamida ikki yechimni solishtiradi. Uchinchi bosqichda tanlangan yoʻlni amalda sinaydi. Toʻrtinchi bosqichda ishga oid dalillar bilan fikr bildiradi. Beshinchi bosqichda dastlabki reja bilan yakuniy natija orasidagi farqni tushuntiradi.

Ushbu siklning asosiy pedagogik ustunligi ish jarayonini koʻrinadigan qilishidadir. Oʻqituvchi talabaning faqat chizish tezligini emas, muammoni qanday tushunganini, qaysi variantlarni koʻrganini va nima uchun ma’lum yechimni tanlaganini kuzatadi. Bunday kuzatuv baholashda subyektiv taassurotga haddan tashqari tayanishni kamaytirishga yordam berishi mumkin. Taklif etilayotgan formatif baholash mezonlari besh yoʻnalishni qamrab oladi: badiiy muammoni aniqlash; muqobil variantlar yaratish; rang va kompozitsion vositalardan maqsadli foydalanish; tanlangan yechimni asoslash; refleksiv qayta koʻrib chiqish. Har bir mezon toʻrt darajada tavsiflanishi mumkin: boshlangʻich, rivojlanayotgan, yetarli va yuqori. Mezonlarning mazmuni mashgʻulot boshida talabaga ma’lum qilinadi. Masalan, “muqobil variantlar yaratish” mezonida boshlangʻich daraja birgina stereotip yechim bilan cheklanishni, rivojlanayotgan daraja ikki oʻxshash variantni, yetarli daraja mazmunan farqlanuvchi variantlarni, yuqori daraja esa bir necha badiiy strategiyani qiyoslab tanlashni anglatishi mumkin. “Yechimni asoslash” mezonida esa shunchaki “menga yoqdi” degan fikrdan rang, ton, ritm va obraz munosabatlariga tayangan dalillashga oʻtish kuzatiladi.

Baholashning yana bir vositasi — ijodiy portfel. Unga topshiriq matni, qidiruv eskizlari, material sinovlari, oraliq tuzatishlar, yakuniy ish va qisqa refleksiya kiritiladi. Portfel orqali talabaning qaysi qarori oʻzgargani, qaysi muammo takrorlangani va qaysi usul samaraliroq boʻlgani aniqlanadi. Biroq portfelning hajmi ortib ketmasligi kerak; har bir topshiriq uchun eng muhim uch-toʻrt dalil yetarli boʻlishi mumkin.

Guruhli tahlil ham muammoli-ijodiy vaziyatning muhim qismidir. Bir-birining ishini koʻrish talabaga oʻzi tanlamagan yechimlarning ham badiiy asosga ega boʻlishi mumkinligini koʻrsatadi. Muhokama shaxsiy did yoki tanqidga emas, topshiriqning badiiy sharti va kuzatiladigan dalillarga tayansa, hamkorlikdagi oʻrganish yanada mazmunli boʻladi.

Muammoli yondashuvni tatbiq etishda ayrim xavflar mavjud. Juda murakkab vazifa talabaning motivatsiyasini pasaytirishi; haddan tashqari erkinlik maqsadni noaniq qilishi; faqat noodatiy yechimni qadrlash esa texnik savodxonlikni ikkinchi oʻringa surishi mumkin. Shu sababli pedagogik yordam bosqichma-bosqich beriladi: avval tayanch tushuncha va cheklovlar aniqlanadi, soʻng izlanish erkinligi kengaytiriladi.

Nazariy tahlilning asosiy natijasi — rangtasvirga xos badiiy ziddiyatlar asosida qurilgan besh bosqichli muammoli-ijodiy model, toʻrt turdagi vaziyat tasnifi va besh mezonli formatif baholash tizimidir. Ushbu natijalar maqolaning konseptual va metodik taklifi boʻlib, ularning samaradorligi aynan shu maqola doirasida eksperimental ravishda isbotlangan deb talqin etilmaydi.

Xulosa. Rangtasvir mashgʻulotlarida muammoli-ijodiy vaziyatlardan foydalanish talabaning badiiy tafakkurini tayyor namuna takroridan mustaqil badiiy qaror sari yoʻnaltirishga xizmat qilishi mumkin. Bunday vaziyatlarda talaba obyektni kuzatadi, badiiy ziddiyatni anglaydi, bir nechta yechimni qiyoslaydi, tanlovini amalda sinaydi va natijani asoslaydi. Shu tariqa tasviriy faoliyat nafaqat ijro, balki anglash va baholash jarayoni sifatida tashkil etiladi.

Maqolada muammoli-ijodiy vaziyatlarning kompozitsion, koloristik, obrazli va material-fakturaviy turlari ajratildi; ularni tashkil etish uchun muammoni anglash, variantlar ishlab chiqish, tasviriy tajriba, tahliliy muloqot va refleksiyadan iborat besh bosqichli model taklif etildi. Baholashda tayyor asarning tashqi sifatidan tashqari, qaror qabul qilish va izlanish jarayoniga ham e’tibor qaratish zarurligi asoslandi.

Amaliy tavsiya sifatida har bir mavzuda kamida bitta ochiq yechimli topshiriqni qoʻllash, talabalarga dastlabki eskizlar uchun vaqt ajratish, mezonlarni oldindan tushuntirish va yakuniy ishni qisqa refleksiya bilan yakunlash taklif etiladi. Keyingi tadqiqotlarda modelni nazorat va tajriba guruhlari ishtirokida sinovdan oʻtkazish, ekspert baholari hamda talabalar portfellarini qiyosiy tahlil qilish maqsadga muvofiq. Bu yondashuvning amaliy natijalarini tekshirish uchun ishonchli empirik asos yaratadi.

Adabiyotlar:

1. Vincent-Lancrin S. et al. Fostering Students’ Creativity and Critical Thinking: What It Means in School. — Paris: OECD Publishing, 2019. DOI: 10.1787/62212c37-en.

2. Saroyan A. Fostering creativity and critical thinking in university teaching and learning: Considerations for academics and their professional learning. — OECD Education Working Papers, No. 280, 2022. DOI: 10.1787/09b1cb3b-en.

3. Ulger K. The Effect of Problem-Based Learning on the Creative Thinking and Critical Thinking Disposition of Students in Visual Arts Education // Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning. — 2018. — Vol. 12, No. 1. DOI: 10.7771/1541-5015.1649.

4. Tam C. O. Integrating Creative Thinking Skills Pedagogies into a Higher Education Visual Arts Course // International Journal of Art & Design Education. — 2023. — Vol. 42, No. 1. — P. 16–32. DOI: 10.1111/jade.12452.

5. Bouckaert M. The assessment of students’ creative and critical thinking skills in higher education across OECD countries. — OECD Education Working Papers, No. 293, 2023. DOI: 10.1787/35dbd439-en.

6. Creative Thinking in Art and Design Education: A Systematic Review // Education Sciences. — 2024. — Vol. 14, No. 2. — Article 192. DOI: 10.3390/educsci14020192.

7. OECD. PISA 2022 Results (Volume III): Creative Minds, Creative Schools. — Paris: OECD Publishing, 2024. https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-iii_765ee8c2-en.html